

гледајте • читајте • сазнајте

www.knjizaraodisej.rs

Животиње Станишта Понашање

ДЕЧЈА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА

VUKOVIJAK

гледајте • читајте • сазнајте

WWW.KNJIZARAODISEJ.RS

Животиње

Станишта

Понашање

V
VUKOVLJAK

Београд, 2004.

ОД ГЛЕЧЕРА ДО ПУСТИЊА 7

АРКТИК	
На леду Северног пола	8
Велики самотњак	10
Кљове и бркови	12
Селице са севера	13
АНТАРКТИК	
На леду Јужног пола	14
Са перајима уместо ногу	16
ТУНДРА	
У леденим пустињама	18
Након дуге ноћи	20
Мали оштри зуби	22
Мека крзна	23
ВИСОКЕ ПЛАНИНЕ	
Горе међу брдима	24
ЕВРОПСКЕ ПЛАНИНЕ	
Папци и рогови	26
Пажња, опасност!	27
СТЕНОВИТЕ ПЛАНИНЕ	
У природним парковима	28
АНДИ	
На планинама Јужне Америке	30
АЗИЈСКА ВИСОРАВАН	
На крову света	32
На Тибету	34
СТЕПА	
Где је мало воде	36
У земљи кенгура	38
САХАРА	
У мору песка	40
Ноћни лов	42
У сенци кактуса	44
Живот у парковима	46
АМЕРИЧКА ПРЕРИЈА	
Ловци и плен	48

Лекција

Књига о џунгли	50
----------------	----

ОД САВАНЕ ДО ШУМА 51

АМЕРИЧКА ПРЕРИЈА	
Где живе Индијанци	52
У сувим пампама	54
АФРИЧКА САВАНА	
Биљоједи и месоједи	56
Очњаци и пруге	58
Краљ и његови поданици	60
ОКЕАНИЈА	
Међу кенгурима	62
Јединствени у свету	64
СЕВЕРНОАМЕРИЧКА МОЧВАРА	
Много животиња и мало људи	66
ТРОПСКА ШУМА	
Дивља Амазонија	68
АФРИЧКА ШУМА	
Где се не смењују годишња доба	70
Живот у групи	72
ЏУНГЛА	
У срцу Азије	74
Далеки рођаци	76
У царству тигра	78
УМЕРЕНА ШУМА	
Срце мајке	80
Близу воде	82
ШУМА	
Где живи Бамби	84
Мачка и лисица	86
Међу дрвећем	88
Дању и ноћу	90
УМЕРЕНИ ПРЕДЕЛИ	
Лет изнад шума и мочвара	92

Лекција

Тарзан, човек мајмун	94
----------------------	----

ОД МОРА ДО ФАРМЕ 95

ПОТОЦИ И РЕКЕ	
У слаткој води	96
ОБАЛА МОРА	
Где ударају таласи	98
КОРАЛНИ ГРЕБЕН	
Један атол за свакога	100
ОТВОРЕНО МОРЕ	
До највећих дубина	102
У царству ајкула	104
Не рибе већ плаценташе	106
Човек пријатељ, ајкула непријатељ	108
ЛИВАДА	
Под земљом	110
Више од милион врста	112
У свим бојама	114
Изван и унутар кошнице	116
Лозинка!	118
БАРА	
Мали водоземци	120
Под површином воде	122
ГРАД И СЕЛО	
Прве комшије	124
Човеков пријатељ	126
Ко преде?	128
ФАРМА	
Живот у кокошињцу	130
Јаки и отпорни	132
У галопу	134
ПАШЊАК	
На пољима и у шталама	136

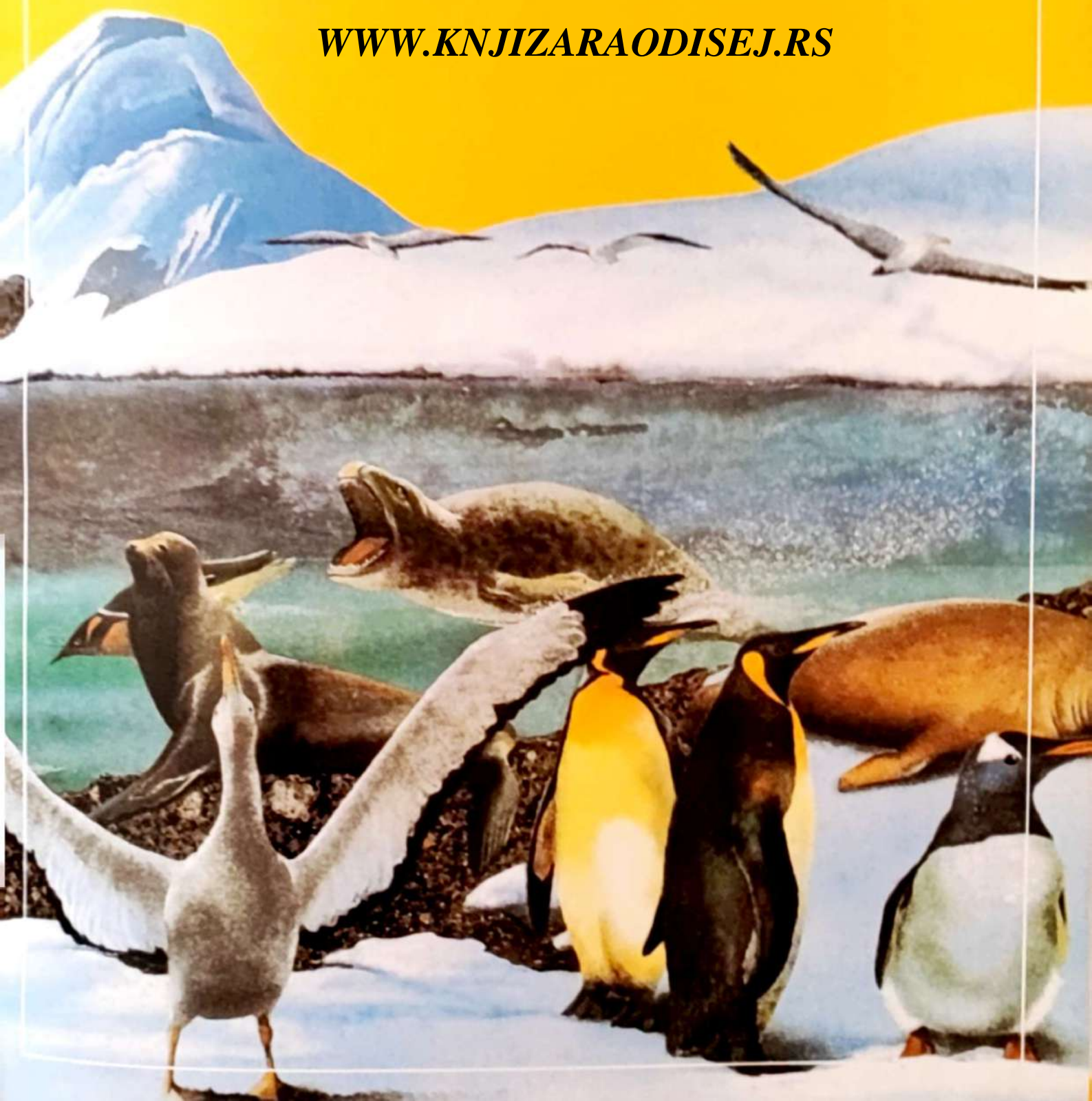
Лекција

Мама Белог Очњака	138
-------------------	-----

Животиње • Станишта • Понашање

ОД ГЛЕЧЕРА ДО ПУСТИЊА

WWW.KNJIZARAODISEJ.RS

НА ЛЕДУ СЕВЕРНОГ ПОЛА

Изгледа немогуће да на местима где је температура скоро увек испод 0 °C животиње могу да живе и да се размножавају. Ипак, чак и у најхладнијим и негостољубивим деловима Земље неке животиње су се, током своје дуге еволуције, на посебан начин прилагодиле томе да ограниче губитак телесне топлоте.

Све поларне животиње имају дебео слој масти испод коже, а бели медведи имају густо и непромочиво крзно.

Да би се заштитили од хладноће, људи који живе у поларним зонама опонашају животиње: носе крзна и премазују тело машћу кита, која им помаже да задрже топлоту.

WWW.KNJIZARAODISEJ.RS

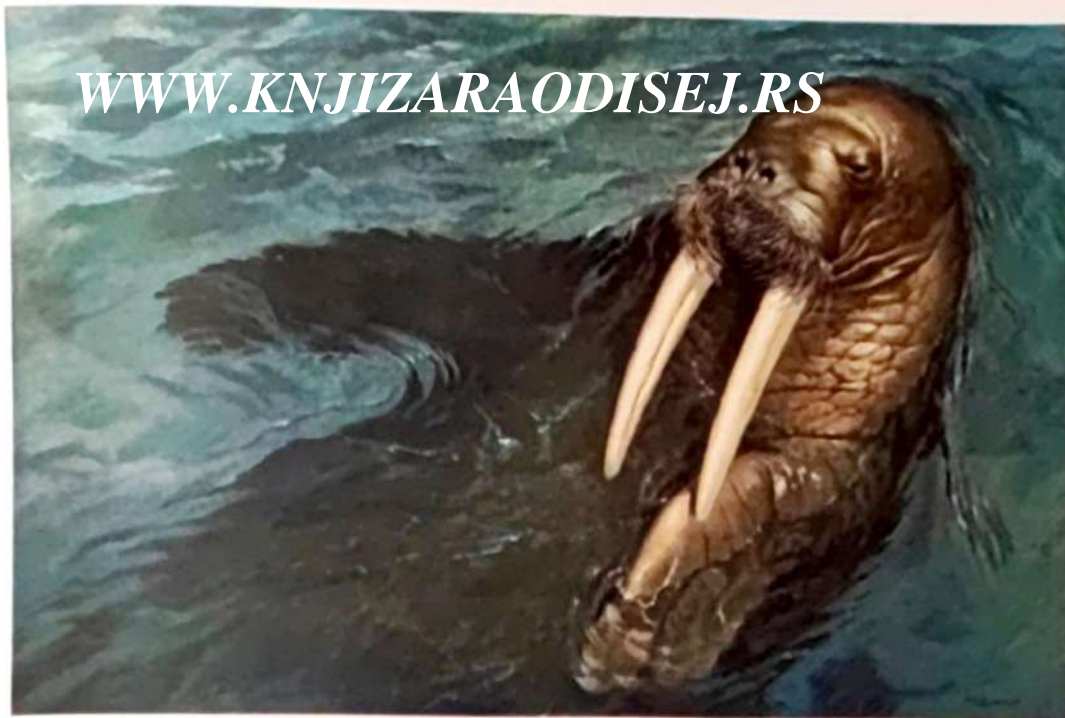
Сваки народ прави своје станиште од материјала који има на располагању.

У арктичким крајевима, када су због лова и риболова удаљени од својих села, Ескимски се склањају од хладноће у импровизоване куће у облику куполе, такозване иглое, направљене од блокова сабијеног снега.

Док се одрасли баве ловом, ескимска деца, направивши рупу у леду, покушавају да пецају и понекад успеју да улове понеки леп бакалар.

Занимљивости

Након десет година неуспелих покушаја, америкаца Роберт Едвин Пери успео је да дође до Северног пола априла 1909. Кренувши са крајње северне тачке, канадског острва Елсмер, прешао је санкама преко маса нагомиланог леда. У авантури су га пратила четири Ескимски и четрдесет паса.

Морж (лево) поларни медвед (испод), типичне животиње Арктика, су врсте у опасности од истребљења, од пре неколико година заштићене међународним законима.

Арктик је пространа територија која се простире око Северног пола. Највећим делом је прекривен масом најомиланој леда, која плута на површини мора. Арктичкој регији припадају и неки делови копна, као северне обале Канаде, Скандинавског полуострва и Сибира, и добар део Гренланда. Просечна температура ове регије, где киша и снег ретко падају, креће се око тридесет степени испод нуле. Истраживање Арктика је почело у другој половини XVI века, али је на Северни пол тек 1909. стигао Американац Р. Е. Пери. На Гренланду, у Канади, на Аљасци и дуж источне обале Сибира, живе Ескимми, народ чији је број до сада смањен на не више од сто хиљада особа, који себе

називају „инуити“ тј. на њиховом језику, „људи“. Северне делове Шведске, Норвешке и Финске настањују Лайонци, номадски пастири ирваса, док у Сибиру живе и Чукчи и Јакуџи.

Арктичко ледено море покрива површину од око 14 милиона километара, а најдубље тачке досежу и до 3500 метара. Његове, стално залеђене, воде прекривају Северни пол. Овде нема копна већ само воде и леда. Животиње које тамо живе, као морж и бели медвед, одлични су пливачи.

Овај знак показује арктички поларни круг, то јест северну паралелу од које ноћ и дан трају шест месеци.

ВЕЛИКИ САМОТЊАК

ПОЛАРНИ МЕДВЕД, који се назива и бели медвед, је највећи месојед простора који окружују Северни пол. То је животиња која воли самоћу. Само ретко се дешава да се две или више јединки нађу заједно, као у случају када открију велики плен заробљен између санти леда, па могу да га поделе без потребе да лове. Или када их прејака хладноћа примора да у снегу ископају топлу јазбину која постаје заједничко прибежиште за неке мужјаке и женке без младих.

Поларни медвед је врло вешт пливач и чак и ван воде нема потешкоћа са кретањем захваљујући великим шапама, опремљеним чврстим и grubим јастучићима, које пријањају уз лед и не тону у снег. Основу његове исхране чине фоке које немилосрдно лови. Када угледа неку, опружену на сунцу, притаји се као мачка пре него што га она угледа, затим јој се приближава пузећи на стомаку и изненада је напада. Тако фока не може да избежи да се поједи.

је бржа од њега и има добре изгледе да му побегне. Међутим ако намирише неку под водом, мења тактику. Медвед зна да фока, пре него што зарони отвори неке рупе у леду које јој служе да изађе да удахне: дакле затвори све излазе осим једног, стрпљиво чека да фока промоли главу из те једине преостале отворене рупе и зграби је једним брзим замахом шапе.

Занимљивости

Поларни медвед, који може да доживи и до 30 година, је прави гигант: када стане на задње шапе, што често чини, превазилази чак и висину једног слона. Одрасли мужјак је у просеку дугачак два и по метра и тежак је између 150 и 500 килограма; постоје и примерци који премашују 700 килограма и дужину од 3.30 метара.

WWW.KNJIZARADISEJ.RS

У пролеће, када изађу из зимског склоништа мајка почиње да васпитава младе који, опонашајући је, уче да пливају и лове мале фоке.

Поларни медвед се у води креће веома спретно.

Медведица успева да пости чак 140 дана и може младима да понуди веома хранљиво млеко захваљујући резервама масти, накупљеним током лета. Када у марту или априлу изађе из јазбине, изгубила је скоро пола своје тежине, али млади, који имају 3 месеца, тешки су 10 килограма и јаки су и живахни.

Медведићи могу да се крећу са сигурношћу и уче да опстану опонашајући мајку: почињу да пливају и уче да постављају прве замке. Игра, која траје сатима, има важну улогу у животу медведа, толико да се и одрасли играју пењући се на залеђене косине и спуштајући се доле.

На крају другог лета мајка напушта младе, који од тада морају да се сналазе сами.

Толико је јак да успева да извуче из воде чак и фоку од 90 килограма и да јој сломи кичму једним јединим ударцем.

Али, поларни медвед се прилагођава да једе све: птичја јаја, алге, лешеве мртвих животиња а када у лето долута на копно, једе и траву, лишјајеве, боровнице, мале сисаре. На Аљасци, као његов рођак мрки медвед, лови лососе који долазе уз реке.

Чак и женка више воли да живи сама, и само током кратког периода парења, у априлу, дозвољава једном мужјаку да јој се приближи. Али, након пар дана, мужјак одлази, а она поново остаје сама.

На крају јесени, када осети да се ближи време порођаја, одлази на копно где копа јазбину у гомили снега. Склониште се састоји од једног тунела, који ће касније затворити нападали снег, и једне шупљине у којој ће, између децембра и јануара, окотити младе, сваки пут само двоје.

Новорођени, дугачки 18-30 центиметара, тешки су једва 700 грама и заштићени су од хладноће крзном своје мајке и топлином јазбине у којој остају читаве зиме.

Унутар јазбине ископане у снегу, женка окоти два врло мала и нежна младунчета.

Заштитљивост

Поларни медвед се скоро увек креће сам, и понекад му се догоди да се нађе на санти леда одвојеној од обале, која плута по мору, удаљена много километара од земље. Мораће дуго да плива да би се вратио у свој крај, али то га не забрињава пошто је одличан пливач и његова грађа му олакшава кретање у води. Густо крзно, натопљено уљем, је непромочиво, прсти спојени мембранама претварају му шапе у широка весла, предње му служе да напредује, а задње да управља, и дуги врат и мала глава су нарочито погодни за кретање у води. Захваљујући овим особинама, може да одржи брзину од 10 километара на час на јако великим раздаљинама.

СЕЛИЦЕ СА СЕВЕРА

WWW.KNJIZARAODISEJ.RS

Арктичка чигра (са стране) се често гнезди на пустим острвима далеко од обале. Мигрира и десетине хиљада километара. Ни данас још није јасно зашто одлази на тако велика путовања.

Морска сврака (испод) носи само два јајета и оба родитеља се старају о малима.

У северним поларним пределима живи велики број птица, све су селице, које храну узимају из мора, непресушног извора хране за многе животиње. Стижу у ове крајеве на крају дуге поларне ноћи, која траје током целе зиме и делом пролећа. Почетком јесени поново лете на југ.

Око средине марта **ЊОРКЕ** се окупљају у велике колоније да истраже терен у потрази за местом за гнездо.

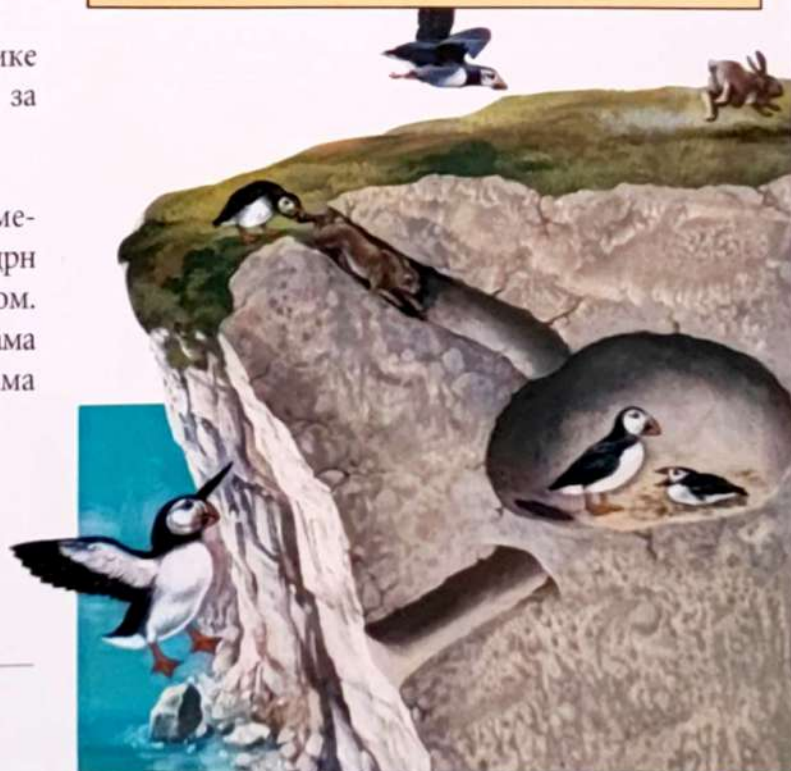
МОРСКА СВРАКА је птица дуга око 40 центиметара. Њен јаки кљун је црн са једном белом пругом. Гнезди се у пукотинама и пећинама у стенама Атлантског океана.

Њорка

ПОДЗЕМНА ГНЕЗДА

Пар њорки копа у земљи, кљуном и ногама, дуги тунел који се завршава једном просторијом. Ту женка полаже једно једино јаје. Понекад у гнездо дођу да живе и неке друге животиње, као дивљи зечеви.

ДЕЧЈА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА

*велики број илустрација у боји
крајки и сажети шекскови
силски јасни и једносавни
за проширивање сазнања
деце новој миленијума*

1. Митови – Легенде – Јунаци
2. Небо – Земља – Вода
3. Еволуција – Људско тело – Здрав живот
4. Биљке – Цвеће – Воће
5. Уметност – Музика – Забава
6. Географија – Народи – Екологија
7. Праисторија – Средњи век – Савремено доба
8. Проналасци – Открића – Истраживања
9. Животиње – Станишта – Понашање
10. Савремени свет – Друштво – Комуникација

WWW.KNJIZARAODISEJ.RS

